

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Alignment, realignment and dealignment in multi-party systems : a conceptual and empirical study

Federer, H.

Citation

Federer, H. (2012, April 4). *Alignment, realignment and dealignment in multi-party systems : a conceptual and empirical study*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18669>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18669>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/18669> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Federer-Shtayer, Hila

Title: Alignment, realignment and dealignment in multi-party systems : a conceptual and empirical study

Issue Date: 2012-04-04

SAMENVATTING

Toen men begon met het bestuderen van politiek gedrag, 65 jaar geleden¹, pleitte twee van de destijds invloedrijkste stromingen voor het bestuderen van partijbinding, de sociaal-psychologische en de sociaal-structurele stroming, voor het bestaan van een langdurige relatie tussen partijen en kiezers.

De twee stromingen verschillen van elkaar in de manier waarop zij het mechanisme uitleggen dat ten grondslag ligt aan kiezersalignment. Zoals beschreven in Hoofdstuk 2, kijkt de sociaal-psychologische stroming naar individuele partijbinding, welke tot stand komt door vereenzelviging en langdurige kiezersbinding. De sociaal-structurele stroming bepleit de totstandkoming van kiezerstrouw aan partijen langs de lijnen van sociaal-structurele scheidslijnen.

Vanaf 1970, zien we dat er een empirische discussie wordt gevoerd onder politieke wetenschappers rond de vraag of de relatie tussen kiezers en politieke partijen in westerse democratieën al dan niet stabiel en gestructureerd is gebleven. Hoofdstuk 3 beschrijft deze discussie en laat zien dat we, gebaseerd op huidig onderzoek, geen uitsluitsel kunnen geven of en hoe partijstelsels in westerse democratieën zijn gewijzigd sinds 1970 en of er verschuivingen hebben plaatsgevonden. De genoemde empirische discussie voorziet ons van drie verschillende onderzoeksresultaten. De eerste suggereert dat de partijstelsels nog steeds in een toestand van ‘alignment’ verkeren, waarin de relatie tussen de partijen en de kiezers nauwelijks is veranderd. Kiezers zijn traditiegetrouw geaffilieerd met een partij en de kiezer-partijrelatie is stabiel. Het tweede onderzoeksresultaat past in de redeneertrant van de sociaal-structurele stroming. Zij suggereert dat de kiezer-partijrelatie vanaf 1970 is veranderd door de totstandkoming van een nieuwe scheidslijn die functioneert als de basis voor een nieuw kiezersalignment. Volgens dit gezichtspunt zien we vanaf 1970 op brede schaal re-alignment. Het derde onderzoeksresultaat ondersteunt het empirische argument dat de partijstelsels van geïndustrialiseerde democratieën vanaf 1970 door een proces van dealignment gaan. Binnen

¹ Volgens Carmines & Huckfeldt (1996:223) wordt het begin van het moderne onderzoek naar politiek gedrag gemarkeerd door de uitgave van het boek van Lazarsfeld en zijn collega's: *The People's Choice* in 1944.

dit kader, is de oude kiezer-partijrelatie zwakker geworden, terwijl de vorming van een andere relatie nog niet zijn intrede heeft gedaan. Eén van de modellen die wordt gebruikt voor het beschrijven van dealignment, volgt de sociaal-psychologische benadering, waarbinnen de psychologische aspecten van kiezersgedrag worden benadrukt. Deze vertrekt vanuit de aanname dat de cognitieve transformatie en de mobilisatie van kiezers hun binding met een partij hebben ontrafeld.

Hoofdstuk 3 laat zien, dat het bestaan van drie verschillende onderzoeksresultaten te maken heeft met een conceptueel probleem dat op zichzelf weer deels een empirische en deels een conceptuele discussie is.

Het conceptuele probleem bestaat eruit dat er geen operationele definitie bestaat voor realignment en dealignment waarover consensus bestaat onder alle politieke wetenschappers. Deze twee nauw verwante concepten worden op uiteenlopende manieren gebruikt door de verschillende wetenschappers en toegepast op verschillende analyseniveaus. De operationele definities van realignment en de indicatoren voor dealignment verschillen van elkaar op drie verschillende niveaus: het electoraat, de scheidslijn en het effect van een verandering in partijstructuur.

Om dit conceptuele probleem te kunnen oplossen, stel ik voor om nader te kijken naar stabiliteit en veranderingen in kiezer-partijrelaties en hun effect op de structuur van partijstelsels, waarbij ik gebruik maak van een semi-modulaire aanpak. Met deze semi-modulaire aanpak kunnen de twee verschijningsvormen van alignment gescheiden worden geanalyseerd. De twee verschijningsvormen zijn partij-alignment en kiezersalignment als gevolg van een scheidslijn. Met deze aanpak kunnen “relatief vergelijkbare” gevallen worden onderzocht, in dit geval elf Europese meer-partijstelsels – Oostenrijk, België, Denemarken, Finland, Duitsland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen en Zweden, allen tussen 1950 en 2010.

In Hoofdstuk 5 bestudeer ik hoe aanhangers van de sociaal-psychologische benadering de eerste verschijningsvorm van alignment – partij-alignment pogen te onderzoeken. Zij analyseren trends in partijaanhang die tot uiting komen in de twee betekenissen van het woord: partijvereenzelviging en stabiele steun aan een partij. Zij analyseren trends onder trouwe partijaanhang door patronen in partijaanhang te meten voor twee opeenvolgende verkiezingen voor het hele electoraat (Hierin worden ook kiesgerechtigden die geen stem

uitbrachten of een blanco of ongeldige stem uitbrachten meegenomen). Hiervoor werden twee indicatoren gebruikt die zijn gebaseerd op individual-level data (d.w.z. het aandeel dat aangeeft in twee opeenvolgende verkiezingen voor dezelfde partij te hebben gestemd) en geaggregeerde data (die worden geschat door de Electoral Total Partisans Index (ETP), waarbij de TV index wordt afgetrokken van het percentage ongeldige stemmen in de meest recente verkiezingen). Hoofdstuk 5 laat zien dat, wanneer de resultaten voor de twee verschijningsvormen van partijaanhang worden gecombineerd, deze afneemt voor op twee na alle gevallen (Luxemburg en Denemarken zijn de uitzonderingen). Dit laat zien dat partijdealignment heeft plaatsgevonden. De verschuiving naar partijdealignment vond plaats in twee golven. De vroegste en grootste golf begon reeds in de midden jaren '60 en eindigde begin jaren '70. De tweede en kleinere golf begon in de vroege jaren '80 en nam af in de begin jaren '90.

In Hoofdstuk 6 wordt kiezersalignment langs de klasse en religieuze scheidslijnen onderzocht onder the sociaal-structurele benadering. De electorale loyaliteit aan een zuil is gemeten door gebruik te maken van de Bloc-Weighted Cleavage Salience Index (WCS) (naar de aangepaste index van Bartolini en Mair (1990) Cleavage Salience (CS) index² en te controleren voor de electorale steun voor de blokken die de scheidslijnen vormen.

Het verschil in denominatie heeft weinig effect op de afname van alignment langs de meest dominante scheidslijn. In sommige overwegend protestantse landen, begon deze afname in de midden jaren '60 terwijl deze in overwegend katholieke en gemengde landen begon in de jaren '70 en de midden jaren '80. In twee gevallen, echter – Italië (overwegend katholiek) en Zweden (overwegend protestant) begon de alignment pas af te nemen tegen het begin van de jaren '90. Bovendien laat Hoofdstuk 6 zien dat de afname van alignment langs de klassenscheidslijn veel eerder plaats had dan die langs de religiescheidslijn. Deze laatste begon pas af te nemen in de vroege jaren '80 (m.u.v. Nederland). In Denemarken bleef de kiezersalignment langs de klassenscheidslijn voortbestaan, terwijl in Vlaanderen kiezersalignment langs de religiescheidslijn persisteerde.

² De CS index combineert het niveau voor Bloc Volatility (BV) – het aantal personen die het scheidslijn 'oversteken' en een partij in het blok aan de andere steunen – met de Total Volatility, of Net Volatility (de geaggregeerde volatiliteit die wordt gemeten door de volatiliteit in een partijstelsel voor een bepaald verkiezingsjaar te vergelijken met die in het voorgaande verkiezingsjaar).

De bewijsvoering ten faveure van de twee verschijningsvormen van alignment geeft een gedetailleerd plaatje van het alignmentfenomeen en zijn bestendigheid. In Hoofdstuk 7 wordt het bewijs voor stabiliteit en verandering in beide verschijningsvormen geanalyseerd. Hier wordt vastgesteld dat de overgang van alignment naar dealignment of realignment langs tenminste een van de verschijningsvormen plaatsvond in een periode van ongeveer 20 jaar, lopend van midden jaren '60 tot midden jaren '80. In veruit de meerderheid van de gevallen werd een afname van alignment vastgesteld in de periode van midden jaren '60 tot midden jaren '70.

Een nadere analyse van de toestandsovergangen naar realignment en dealignment laat zien dat realignment binnen een van de verschijningsvormen van alignment alleen plaatsvindt als geen verandering binnen de andere verschijningsvorm optreedt. De verschijningsvorm blijft in een toestand van alignment. Een studie naar de toestandsovergangen langs de tijdsas laat zien dat het proces van dealignment kan beginnen in beide verschijningsvormen en twee fasen doorloopt. Dealignment begint in één van de verschijningsvormen (de partiële fase) en loopt daarna over in de andere verschijningsvorm. Vanaf hier verbreedt en verdiept het proces van dealignment zich en evolueert naar een toestand van volledige dealignment.

In Hoofdstuk 8 presenteer ik mijn bevindingen dat gedurende een periode van dealignment het electorale partijstelsel al niet meer stabiel en duurzaam is. Daarnaast is er een verschil tussen volledige en gedeeltelijk dealignment wanneer wordt gekeken naar het effect op de partijstructuur. In het geval van dealignment voor beide verschijningsvormen (volledige dealignment) verandert de structuur van het partijstelsel heel frequent. Als het dealignmentproces zich daarentegen alleen voltrekt in één verschijningsvorm (gedeeltelijke dealignment), is er slechts incidenteel sprake van verschuivingen in de partijstructuur.

Hoofdstuk 8 laat zien dat, kijkend naar de typologie van de structuur van een partijstelsel (die drie criteria omvat: het aantal partijen, electorale steun voor de twee grootste partijen en hun specifieke identiteit), veranderingen in de structuur van het partijstelsel als gevolg van gedeeltelijke of volledige dealignment zich niet zozeer aan het begin, maar later in het dealignmentproces optreden. Deze bevindingen valideren de freezing hypothesis van Lipset en Rokkan (1967:50) tegen de situatie waarin de afname van de binding tussen kiezers en partijen volgens sommige studies reeds begon rond midden jaren '60, maar het effect op de structuur van het partijstelsel pas in de jaren '70 zichtbaar werd. België vormt daarop een uitzondering met twee sub-nationale partijstelsels.

Mijn analyse toont ook aan dat in perioden van gedeeltelijk dealignment de competitie tussen de partijen naar alle waarschijnlijkheid meer gefragmenteerd zijn. In een periode van volledige dealignment, daarentegen, is de competitie tussen partijen niet noodzakelijkerwijs gefragmenteerder: de structuur van het partijstelsel kan zowel meer als minder fragmentatie vertonen.

Samenvattend kunnen we zeggen dat het proces dat ten grondslag ligt aan dealignment in een meerpartijenstelsel *begint met de afname van de alignment van kiezers langs de voornaamste scheidslijnen tussen partijaanhangers (dit is de eerste fase, waarin er (nog) sprake is een gedeeltelijk dealignment proces). Het proces verbreedt en verdiept zich daarna met als gevolg dat de fundamentele onder kiezersalignment – partijbinding en alignment langs scheidslijnen - niet meer functioneren (dit is de tweede fase, waarin een situatie van volledige alignment ontstaat).*

In de loop van de twee fasen van het dealignmentproces verandert de structuur van het electorale partijstelsel, maar de veranderingen treden niet noodzakelijkerwijs met onmiddellijke ingang in. Gedurende de gedeeltelijke fase, zijn de veranderingen in de structuur van het partijstelsel slechts incidenteel van aard en kan deze met grote waarschijnlijkheid gefragmenteerd raken. In de tweede fase van volledige dealignment, verandert de structuur van het partijstelsel frequenter, maar is deze niet per definitie gefragmenteerder.